

Teruggeven aan God

Er is nog soms onduidelijkheid of het nodig is dat Christenen ook vandaag nog God kunnen eren door het offeren van hun materiële welstand ten behoeve van de Gemeente en haar dienst aan de verloren wereld.

Wat moet hierbij gedacht worden als het gaat om een onderwerp als "tienden geven"? Wat betekent dit in het Oude Testament, en in hoever is dit nog van toepassing in het Nieuwe Testament? Een goed onderzoek naar de Bijbelse principes geeft ons licht in deze materie. Daarbij wordt vooral ingegaan op de begrippen "arbeider" en "loon": "de arbeider is zijn loon waard".

A. Inleiding

God, de Schepper van hemel en aarde, geeft Zijn schepping in bruikleen aan de mens en stelt hem als verantwoordelijke en verschuldigde rentmeester daarover aan (Gen.1:26-31). Niet alleen de omgeving van de mens behoort God toe, maar ook de mens zelf leeft en bestaat enkel en alleen bij en dankzij de gratie Gods. "... - toen formeerde de HERE God de mens van stof uit de aardbodem en blies de levensadem in zijn neus; also werd de mens tot een levend wezen." (Gen.2:7).¹

Alles en iedereen is dus Gods eigendom, een gedachte die doorheen de ganse Schrift benadrukt wordt (Deut.8:18a; Hag.2:8; 1 Kor.4:7b). Als de mens dus al denkt iets te schenken aan God, is het in feite niets meer dan het teruggeven van wat al voordien en al altijd van God was (1 Kon.29:14). Toch blijkt dat die grote God datgene wat die kleine mens Hem geven wil toch heel erg op prijs stelt. Waarom? Wat gaven de mensen aan God?

Dit artikel wil onderzoeken welke richtlijnen Gods woord hierover geeft. In het OT en vervolgens ook in het NT worden de meest relevante gegevens onderzocht, die te maken hebben met de begrippen "arbeider" en "loon".. Een nawoord poogt de belangrijkste bevindingen te betrekken op de hedendaagse situatie.

B. Het OT

1. De periode van de aartsvaders en daarvoor

Behalve een korte vermelding van het optreden van Melchisedek, wordt er in deze periode geen melding gemaakt van een of ander priesterschap. Elk gezinshoofd offerde aan God. Zo brengen Kain en Abel, de eersten van wie vermeld wordt dat ze offerden, allebei een offer respectievelijk van de vruchten van de aarde en van 'de eerstelingen van de schapen, van hun vet' (Gen.4:4). Na de zondvloed brengt Noach brandoffers van de reine dieren (Gen.8:20), en dat terwijl er van elke soort maar zeven paar zijn om de aarde te herbevolken (Gen.7:2). Abel en Noach hebben begrepen dat God enkel het beste toekomt: hun offer wordt aanvaard. Van Abraham en Izaak wordt vermeld dat ze altaren bouwden en daarbij 'de naam des HEREN aanriepen' (Gen.12:7-8; 13:4; 26:25). Wanneer Abraham na het verslaan van de koningen van het Oosten, Melchisedek, 'een priester van God, de Allerhoogste' ontmoet, geeft hij hem de tienden van de ganse buit. Hij erkent hiermee dat hij de overwinning aan God te danken heeft (Gen.14:18-20). Hij

erkent Gods recht op het leven, ook als dat het leven van zijn enige zoon Izaäk is, door zijn bereidheid om op Gods vraag zijn zoon als brandoffer te offeren. God verhindert echter het offer en voorziet in een ram als plaatsvervanger (Gen.22). In ruil voor Gods bescherming en onderhoud, belooft Jakob Hem van alles stipt de tienden te geven (Gen.28:20-22). Ter herdenking van Gods bescherming richt ook Jakob altaren op (Gen.33:20; 35:1-7), en vraagt van zijn familie en huishouding dat ze zich in afwachting van de ontmoeting met God, zouden reinigen (Gen.35:2). Tevens is er sprake van een plengoffer (Gen.35:15). Wanneer Jakob op Jozefs verzoek naar Egypte trekt en daarmee een hoogst onzekere toekomst tegemoet gaat, brengt hij God slachtoffers. God antwoordt hem en stelt hem gerust (Gen.46:1-4).

2. De woestijnreis en de instelling van de tabernakel

In Egypte neemt het volk in aantal fors toe (Ex.1:9-10,12), zodat er op het moment van het vertrek voor de veertig jaar durende woestijnreis zelfs een getal van ongeveer zeshonderdduizend man gegeven wordt (Ex.12:37). Uiteraard scheidt dit voor de dienst aan God een aantal problemen: wel blijft voor elk gezinshoofd de taak behouden om in het gezin godsdienstige opvoeding te geven (Ex.13:1-16), maar kan *elk* gezinshoofd nog wel *zelf* offers blijven brengen en als het ware als priester optreden?

Het verbond dat God met het volk sluit houdt in dat het volk de heiligheid van God respecteert (Ex.19:5-6), anders heeft dit de dood tot gevolg (Ex.19:10-13.21.24). God verlangt om als teken van Zijn vriendschap onder het volk te wonen (Ex.25:8; 29:45). Maar hoe kan een heilig en zo ontzagwekkend God te midden van mensen wonen? God gebiedt om de tabernakel te bouwen, en geeft daarbij allerlei voorschriften over hoe de mens tot Hem kan naderen. Tevens stelt Hij een bepaalde categorie mensen aan die voortaan belast zullen zijn met de bemiddeling tussen de mens en God.²

3. De stam Levi³

Uit de zegen van Mozes blijkt heel duidelijk dat deze bemiddelende rol voor de stam Levi is weggelegd (Deut.33:8-10). Hij is door God uitverkoren als Zijn eigendom, in de plaats van de eerstgeborenen van Israël (Num.3:11-13). Bij de uittocht uit Egypte had God immers alle eerstgeborenen van de Egyptenaren en van hun vee met de dood gestraft (Ex.12:29), terwijl Hij de Israëlieten spaarde. God proclameerde dan ook Zijn recht op alle eerstgeborenen van de Israëlieten en hun vee (Ex.13:2).

Binnen de stam Levi wordt er een onderscheid gemaakt tussen de priesters en de Levieten. Enkel Aäron en zijn nakomelingen vervullen het eigenlijke priesterschap; dit houdt in dat het offeren uitsluitend aan hen voorbehouden is. De overige families van de stam Levi hebben daarbij een dienende rol.

3.1. De priesters en hun taak

Na het geven van instructies voor de bouw van de tabernakel duidt God Aäron en zijn zonen aan voor het priesterschap (Ex.28:1; Num.18:5,7).⁴ Voor hen gelden strengere heiligheidswetten dan voor de gewone Israëlieten (Lev.21-22).

In de tabernakel omvat de taak van de priesters de verzorging van het heilige en het altaar (Num.18:5) (het heilige der heiligen mocht slechts eenmaal per jaar, op de Grote Verzoendag, enkel en alleen door de hogepriester betreden worden [Ex.30:1-10; Lev.16]). In het heilige dienen ze te zorgen voor het

reukofferaltaar, de lampen en de toonbroden. In de voorhof zorgen ze voor het vuur van het brandofferaltaar en het brengen van de offers (Ex.25:10-27:21). Ze worden belast met het opsporen en het behandelen van onreinheid (b.v. melaatsheid [Lev.13-14; Deut.24:5]). Ze treden op als rechters (Deut.17:8-13; 21:5), passen het 'Godsoordeel' toe (b.v. de wet op de jaloersheid (Num.5:11-31), raadplegen God ten behoeve van het volk (Deut.33:8); onderwijzen het volk in de wet (Deut.31:9-13,26; 33:10), zegenen het volk (Num.6:22-27; Deut.21:5).

3.2. De Leviëten en hun taak

De overige families van de stam Levi worden ter beschikking gesteld van Aäron om hem en de priesters te dienen bij hun werkzaamheden (Num.3:5-9; 18:2-4,6). Zij zullen zorg dragen voor de tabernakel, al zijn gerei en toebehoren. Zij dienen zich rondom de tent te legeren. Bij het reizen zijn alleen zij bevoegd om de tabernakel te dragen (Num.1:50-54; 3:5-9). Vanaf vijftientwintigjarige tot vijftigjarige leeftijd mocht een Leviët dienst doen (Num.8:23-26).

4. "De HERE is zijn erfdeel"

De bijzondere roeping en taak van de stam Levi brengt uiteraard met zich mee dat hij niet kan deelnemen aan het gewone maatschappelijke leven. "De levitische priesters, de gehele stam Levi, zullen geen bezit of erfdeel hebben tezamen met Israël; van de vuuroffers des HEREN en Diens erfdeel zullen zij eten, maar onder zijn broeders zal hij geen erfdeel hebben: de HERE is zijn erfdeel, zoals Hij hem beloofd heeft." (Deut.18:1-2; Num.18:20,24) Bij de verdeling van het beloofde land wordt de stam Levi dan ook uitgesloten van een eigen gebied (Joz.13:14,33; 14:3; 18:7). Per stam worden enkel vier steden met bijbehorende weidegronden aan de priesters en leviëten toegewezen (Num.35:1-8; Joz.21:1-42; 1 Kron.6:39-66).⁵

Het lijkt er dus op dat God door dit te doen, de priesters en leviëten bewust in een situatie van afhankelijkheid van Hem wil plaatsen. Als zij daardoor echter niet de mogelijkheid hebben om een beroep uit te oefenen om in hun onderhoud te voorzien, hoe worden ze dan wel onderhouden? Het antwoord ligt in de zojuist geciteerde tekst uit Deut.18:1-2: datgene wat aan God gegeven wordt, zal ook hun deel zijn. Welke inkomsten hebben zij, of anders geformuleerd, wat dient de doorsnee Israëliet ter ondersteuning te geven?⁶

5. Inkomsten van priesters en leviëten

5.1. Inkomsten van Leviëten

5.1.1. De tienden

Als sleuteltekst geldt hierbij Num.18:21 en 24: "Ik geef hun alle tienden in Israël als erfdeel, een vergoeding voor de dienst die zij verrichten", en "... aan de Leviëten geef Ik als erfdeel de tiende, die de Israëliëten de HERE als heffing brengen." Alle tiende 'van het land, van het zaad des lands, van de vrucht van het geboomte' en van het vee is immers Gods eigendom (Lev.27:30-34). Opvallend is dat de Leviëten op hun beurt een tiende van het beste deel van die tienden als heffing voor de HERE aan de priesters dienen te geven (Num.18:25-32). Het lijkt erop dat God ook hen wil leren te geven!

5.1.2. De uitnodiging aan de offermaaltijd in het centrale heiligdom

Als eenmaal het centrale heiligdom in werking zal treden, is het een Israëlitisch gezin niet meer toegestaan hun tienden, eerstelingen en offers in hun woonplaats te nuttigen, maar dienen ze deze naar dat centrale heiligdom te brengen om daar als feestelijke maaltijd te eten. Indien de reis naar het centrale heiligdom te ver zou zijn, is het toegestaan alles te gelde te maken en in het centrale heiligdom aan spijzen uit te geven (Deut.14:24-26). Elk gezin heeft de verplichting 'de Leviet, die binnen uw poorten woont' voor die maaltijd uit te nodigen (Deut.12:18-19; 14:27) en hem niet aan zijn lot over te laten. Hij heeft immers geen bezit of erfdeel met hen.

5.1.3. Hoeveel tienden?

(a) Num.18:21-24 behandelt de tiende die de Israëlieten als vergoeding voor de levieten dienen af te staan. (b) In Deut.12:17-19; 14:22-27 is er sprake van een andere tiende die (samen met andere gaven) door een gezin en een uitgenodigde Leviet, gegeten wordt. (c) Van nog een andere tiende wordt melding gemaakt in Deut.14:28-29: "Na verloop van drie jaar zult gij alle tienden van uw opbrengst in dat jaar brengen en in uw poorten neerleggen; dan zullen de Leviet, omdat hij bezit noch erfdeel met u heeft, en de vreemdeling, de wees en de weduwe, die binnen uw poorten wonen, komen en eten en zich verzadigen - opdat de HERE, uw God, u zegene in al het werk, dat uw hand doet." Deut.14:28-29 handelt dus over een driejaarlijkse tiende die voor de behoeftigen bestemd is.

Het is mogelijk dat (c) om de drie jaar (b) vervangt. Als dat zo is bedraagt de bijdrage in tienden alleen al, twintig procent van het inkomen. Als (c) en (b) echter onafhankelijk van elkaar opgebracht worden, leidt dit tot een bijdrage van zelfs dertig procent!

5.1.4. Vrijwillige gaven

Het 'feest der weken' dat de Israëlieten bij het centrale heiligdom dienen te vieren, wordt mogelijk gemaakt dankzij hun vrijwillige gaven (Deut.16:10). Elk gezin dient eigen slaaf, slavin, en Leviet, vreemdeling, wees en weduwe die in de woonplaats wonen, aan het feest deel te laten nemen (Deut.16:11-12).

5.2. Inkomsten van priesters

Alle offers, behalve de brandoffers (Num.18:9)

Het brandoffer is het enige offer dat in zijn geheel verbrand wordt (Lev.1:9.13), en kan dus uiteraard niet als loon voor de priester gelden. Voor een overzicht van de verschillende offers en wat daarvan het deel voor de priester is, zie Lev.1-7. Het zond-, schuld- en vredeoffer en alle spijsoffers komen in hun geheel de priester toe. Van elk dierenoffer geldt dat de priester het bloed moet uitstorten en het vet in rook moet doen opgaan.

Wat onder de ban ligt (Num18:14)

"Alles, waarop in Israël de ban ligt, zal voor u zijn" (Num.18:14).

De eerstelingen (Num.18:12-13)

Dit betreft de eerste opbrengsten van olie, most en koren, en van alles wat op het land is. Zie ook Ex.23:19; Lev.23:10 en Deut.18:4. Door het brengen van de eerstelingen erkent men dat de HERE de eigenaar van alles is (Lev.23:9-14).

De eerstgeborenen (Num.18:15-18)

Deze term die eenvoudigweg betekent 'alles, wat het eerst uit de moederschoot voortkomt van al wat leeft', kan zowel op mens als dier slaan. Ter onderscheiding wordt voor dieren ook wel het woord 'eerstgeboorte' gebezigd. Het recht dat God heeft op alle eerstgeborenen is terug te voeren op de redding die God Zijn volk bereidde bij de uittocht uit Egypte. Elke mannelijke eerstgeborene van mens en vee van Egypte stierf toen, terwijl Israël ongedeerd bleef (Ex.13:11-16). De (mannelijke) eerstgeborenen zijn dus Gods eigendom (Ex.13:1). Zij gelden als vertegenwoordigers en plaatsvervangers van het gehele volk (Ex.4:22).

De eerstgeboorten

Er wordt onderscheid gemaakt tussen het reine en het onreine vee. De eerstgeboorten van het reine vee (rund, schaap of geit) worden aan de HERE geofferd; het vlees is echter voor de priester (Num.18:18; Ex.13:12). Van het onreine vee mogen de eerstgeboorten niet geofferd worden, maar dienen zij voor een bepaald bedrag losgekocht te worden; dat bedrag komt de priester ten goede (Num.18:19). Zie ook Ex.13:13; Lev.27:25-27.

De eerstgeborenen van de mens

Evenals het onreine vee dienen zij voor een bepaald bedrag losgekocht te worden (Num.18:16; Ex.13:13).⁷

Alle heffingen (Num. 18:19)

De tienden van de Levieten (Num.18:26-28)

Van de tienden die de Levieten van Israël ontvangen, dienen ze op hun beurt een tiende (het beste deel van de tienden) aan de priesters te geven (Num.18:26-28).

De beweegbroden en schapen van het Pinksterfeest (Lev.23:16-20)

6. Gebouwenzorg?

Uit de voorschriften voor het maken van de tabernakel, haar toebehoren, en de priesterkleden blijkt duidelijk dat dure en kostbare materialen allerminst geschuwd zijn: edelstenen, goud, zilver, koper, allerlei kostbare stoffen, ... worden verwerkt (Ex.26-28). Dit wordt gefinancierd door het zoengeld dat elke mannelijke Israëliet ter verzoening voor zijn leven als een heffing aan de HERE dient te betalen bij de telling (Ex.30:11-16; 38:25-26). Daarnaast werd elke Israëliet uitgenodigd tot een vrijwillige schenking van materialen (Ex.25:1-9; 35:4-29).

De bouw van de tempel wordt op analoge wijze bekostigd: David heeft al (via staatsinkomsten?) een aanzienlijke voorraad aan materialen aangelegd (1 Kron.29:1-2), en schenkt daarnaast nog goud en zilver uit zijn persoonlijk bezit (1 Kron.29:3). David nodigt de leiders van het volk uit om evenzo een vrijwillige schenking te geven (1 Kron.29:6-9).

De Judese koning Joas roept de priesters op om de bouwvallige gedeelten van de tempel te herstellen. Daarvoor dienen ze de vaste inkomsten van het 'hoofdgeld waarop ieder geschat is' (dit is hetzelfde als het losgeld waarvan sprake is in Ex.30:11-16) en de vrijwillige geldschenkingen aan te wenden (2 Kon.12:5-

6). Wanneer na jaren blijkt dat de priesters nog steeds niet begonnen zijn met het herstellen, werkt koning Joas een nieuwe regeling uit: al het geld (behalve het geld van de offers, dat voor de priesters blijft) wordt voortaan in een kist gestort, en dient om de opzichters over de tempel in staat te stellen de arbeiders uit te betalen (2 Kon.12:6-16).

Na de ballingschap (en verwoesting van de tempel) besluit Darius in navolging van een vroegere beslissing van Kores, dat de herbouw van de tempel en de kosten van de offerdienst, uit de koninklijke inkomsten betaald dienen te worden (Ezra 6:1-12). Artachsasta, de opvolger van Darius, zet diens handelswijze voort (Ezra 7:12-26; 8:24-30). Ook wordt ieder die bij de tempeldienst betrokken is, van belastingen ontheven (Ezra 7:24). De teruggekeerde ballingen verplichten zich om jaarlijks een bepaald bedrag te bestemmen voor de dienst in de tempel en om beurtelings hout voor de offers te leveren (Neh.10:32-34; 13:31).

7. De houding bij het geven

Uiteraard zijn wetten belangrijk. Ze zijn een concrete afspiegeling van wat God wil en vormen een bescherming voor het levensonderhoud van priesters en Levieten. Niet alleen wat men geeft, maar evenzeer *de wijze waarop* is belangrijk voor God. Het is immers helaas mogelijk om te geven zonder dat het hart erbij betrokken is.

Opvallend is daarom de ruimte die gegeven wordt voor vrijwillige gaven. Het 'feest der weken' werd gevierd dankzij dergelijke niet verplichte gaven (Deut.16:10). Het offersysteem liet ruimte voor vrijwillige offers (Num.15:3). Voor de bouw van de tabernakel had Mozes het volk om vrijwillige schenkingen gevraagd. Het volk gaf echter zo massaal dat hij hen diende te stoppen (Ex.36:5-7). Met dezelfde toewijding wordt gegeven voor de eerste tempel (1 Kron.29:9). Ook voor de tweede tempel worden vrijwillige schenkingen gegeven (Ezra 1:4; 8:28).

Een ander kenmerk is de persoonlijke betrokkenheid die in de wetten wordt voorgeschreven. 'De Leviet die in uw poorten woont' maakt die Leviet waarvoor te zorgen valt niet tot een verre onbekende, maar tot iemand van de eigen omgeving (Deut.12:18-19; 14:27; 16:11-12). Hetzelfde geldt ook voor arme, weduwe en wees (Deut.14:28-29).

8. Wat zijn de gevolgen als priester of volk hun verplichtingen niet nakomen?

De twee zonen van Eli, Hofni en Pinechas, waren evenals hun vader als priester werkzaam te Silo. Ze hadden echter een bijzonder slechte reputatie. Telkens wanneer iemand een offer bracht, wachtten ze niet eerst totdat het vet in rook was opgegaan, maar eisten ze onder bedreiging hun deel van het vlees op (1 Sam.2:12-16). Daarmee gingen ze regelrecht tegen Gods voorschriften in (Lev.3:3-5; 7:30-34) en toonden ze hun minachting voor God (1 Sam.2:29-30). Ook sliepen ze bij de vrouwen die dienst deden bij de ingang van de tent der samenkomst (1 Sam.2:22). De gevolgen waren dan ook rampzalig: gans het volk wist van de wandaden af (1 Sam.2:23), en ging het offer van God gering achten (1 Sam.2:17). Treffend wordt die tijd dan ook omschreven als een tijd waarin God niet of nauwelijks van Zich liet horen (1 Sam.3:1).

Eindelijk kan Nehemia met gerust hart tot koning Artachsasta in Babel terugkeren: Jeruzalem is herbouwd, de teruggekeerde ballingen leven weer naar de wet van God, en verzekeren de dienst voor God door de Levieten en priesters te onderhouden (Neh.12:47). Wanneer hij terugkeert merkt hij echter dat de

ruimte die voor het verzamelen en bewaren van het onderhoud voor Levieten en priesters bestemd is, aan Tobia verleend is (Neh.13:4-5). De bijdragen voor Levieten en ander dienstpersoneel zijn niet gegeven; ieder van hen heeft zich dan ook naar zijn eigen akker teruggetrokken om in eigen onderhoud te kunnen voorzien (Neh.13:10). Met als gevolg dat het huis van God aan zijn lot is overgelaten (Neh.13:11). Nehemia stelt de tempeldienst weer op orde en zorgt er voor dat de leiders en het volk hun verantwoordelijkheid jegens de tempel opnieuw opnemen (Neh.13:11-13).

Hoe verleidelijk is het voor de mens om de eigen zaken voorrang te geven in plaats van Gods zaak! Offeren lijkt immers per definitie een verloren uitgave te zijn. Het volk dat uit de ballingschap is teruggekeerd, gaat daarom eerst aan de slag aan het eigen huis, en laat Gods huis voorlopig nog verwoest liggen (Hag.1:2-4). Het gevolg is echter dat het volk daardoor Gods zegen mist, juist ook op economisch vlak (Hag.1:5-6.9-11). Van Hem is immers het zilver en het goud (Hag.2:9).

De conclusie is duidelijk: zowel priester als volk dienen hun verantwoordelijkheden jegens God en elkaar te nemen. Indien dat niet gebeurt wordt Gods eer, de ander en uiteindelijk de eigen partij, schade toegebracht.

9. "Beproeft Mij!"

Het is perfect mogelijk om voor godsdienstig door te gaan zonder dat dat al te veel kost. Tegen de voorschriften van de wet in (Deut.15:21) offerden de mensen uit de tijd van Maleachi datgene aan God wat voor hen nog nauwelijks waarde had, namelijk 'het geroofde, het kreupele en het zieke' (Mal.1:8.13). Tevens 'berooften' ze God: tienden en heffingen werden niet gebracht (Mal.3:8). De gevolgen zijn er dan ook naar: waar geen vrees voor God is, wordt de naaste mishandeld (Mal.2:14-16; 3:5), en mist het land en het volk Gods zegen (Mal.2:2.9; 3:9.11).

God daagt het volk uit om Hem op de proef te stellen. "Brenge de gehele tiende naar de voorraadkamer, opdat er spijs zij in Mijn huis; beproeft Mij toch daarmee, zegt de HERE der heerscharen, of Ik dan niet voor u de vensters van de hemel zal openen en zegen in overvloed over u uitgieten." (Mal.3:10) 'Gods wiskunde' is immers anders dan menselijke wiskunde!

C. Het NT⁸

Met de komst van Christus is uiteraard een nieuwe situatie geschapen. Het offersysteem heeft voldaan nu Christus Zichzelf als hét volmaakte offer eens en voor altijd gebracht heeft (Heb.9:11-10:14). Welke gevolgen heeft dit echter voor het loon dat de arbeider in het NT ontvangt? Worden de regels die voor het OT gelden - met uitzondering van de inkomsten uit de offers - in het NT voortgezet? Of neemt het NT enkel de principes over die de wetgeving in het OT motiveren?

1. De evangeliën

"De oogst is wel groot, maar arbeiders zijn er weinig. Bidt daarom de Heer van de oogst, dat Hij arbeiders uitzende in zijn oogst" (Luc.10:2; Matt.9:38). Met deze woorden zendt Christus de twaalf discipelen en nog (tweeën)zeventig anderen uit (Luc.10:1-11; Matt.10:1-8). Hij vraagt hen om zich geen voorzieningen te treffen, vermoedelijk opdat ze zich helemaal op hun opdracht van prediking en genezing zouden

kunnen concentreren. Het huis dat hen ontvangt zal hen tot hun vertrek van het nodige levensonderhoud voorzien: "Blijft in dat huis, eet en drinkt wat men u geeft, *want de arbeider is zijn loon waard*" (Luc.10:7; Matt.10:10 [*zijn voedsel*]).

Hoe konden Christus en de discipelen die hun baan in de maatschappij hadden opgezegd, overleven? Slechts eenmaal wordt daarover iets meegedeeld. Een aantal vrouwen die door Jezus van boze geesten en ziekten genezen waren, en Hem vergezelden, dienden Hem en Zijn discipelen met hun bezittingen (Luc.8:3).

2. Paulus

2.1. Handelingen 20:33-35

Paulus neemt definitief afscheid van de oudsten van Efeze en verklaart hen dat hij niemand iets schuldig is. Naast zijn geestelijke arbeid heeft hij het immers nog gepresteerd om in zijn eigen onderhoud en dat van zijn metgezellen te voorzien! Het is immers zaliger te geven dan te ontvangen.

Er wordt echter nergens gesuggereerd dat deze handelwijze de norm zou zijn.

2.2. Romeinen 15:25-27

In dit gedeelte doet Paulus al vooraf een beroep op hun materiële steun voor de reis die hij over hun stad naar Spanje hoopt te ondernemen. Op zachte wijze laat hij de gemeente voelen dat hij op hun steun rekent, en noemt daarom daarbij in een adem de actie waar hij momenteel mee bezig is. De christenen van Macedonië en Achaje hebben hem een financiële steun meegegeven voor de arme christenen in Jeruzalem. Paulus merkt daarbij op dat ze dat weliswaar vrijwillig gegeven hebben, maar dat ze dat eigenlijk ook wel verplicht zijn: "want indien de heidenen aan hun geestelijke goederen deel hebben gekregen, behoren zij ook met hun stoffelijke goederen hen te dienen" (15:27).

2.3. 1 Korinthiërs 9

Met een retorische vraag maakt Paulus duidelijk dat het de norm is dat Gods arbeider niet ook nog eens in eigen levensonderhoud dient te voorzien (9:6). Hij illustreert dat aan de hand van een drietal voorbeelden uit de maatschappij: een militair, landbouwer of herder betaalt toch ook niet om te mogen gaan werken, maar wordt toch betaald? (9:7; 2 Tim.2:3-6) Paulus beroept zich eveneens op het OT: een os die op de dorsvloer werkt, heeft recht om van zijn arbeid (het graan) te genieten (Deut.25:4). Als God dit voorschrijft voor een dier, hoeveel te meer geldt dit dan voor mensen die in Zijn dienst staan! (9:9-10) Als de gemeente dankzij Paulus en andere arbeiders 'geestelijke goederen' ontvangen heeft, is het dan ook niet meer dan logisch dat de gemeente op haar beurt in 'het stoffelijke' zou voorzien? (9:11; cf. Rom.15:27) Paulus herinnert hen nogmaals aan het OT: de bedienaars van het heiligdom en het altaar, worden door dat heiligdom en altaar onderhouden (9:13).

De conclusie is duidelijk: "Zo heeft ook de HERE voor de verkondigers van het evangelie de regel gesteld, dat zij van het evangelie leven" (9:14).

Waarom heeft Paulus dan toch niet van deze bevoegdheid gebruik gemaakt (vgl. Hand.20:33-35; 2 Kor.11:8)? Het is voor hem geen vrijwillige opdracht, maar een verplichting om het evangelie te brengen (9:16). Hij wil daarom het evangelie 'om niet' verkondigen (9:18). Zo wil hij zich zo dienstbaar mogelijk maken om zo veel mogelijk mensen te winnen (9:19-23).

2.4. Galaten 6:6-10

"En hij, die onderricht wordt in het woord, dele van alle goed mede aan wie dat onderricht geeft" (6:6). Paulus waarschuwt hen daarbij dat God niet met Zich laat spotten: wat een mens zaait, zal hij ook oogsten!

2.5. Filippenzen 4:10-18

Alhoewel Paulus zich voorgenomen heeft om geen beroep op anderen te doen, en met elke situatie genoeg wil nemen, is hij de gemeente van Filippi toch dankbaar om haar materiële steun. Zij is de enige gemeente die met hem 'in rekening van uitgave en ontvangst' heeft gestaan.

2.6 Timotheüs 5:17

"De oudsten, die goede leiding geven, komt dubbel eerbewijs toe, vooral hun, die zich belasten met prediking en onderricht".

Wat is de betekenis van 'dubbel eerbewijs'? Gezien de inzet van deze oudsten ligt het voor de hand dat hen een bijzondere waardering en hoogachting toekomt (1 Tess.5:3). Is dit echter voldoende? Het Griekse woord "timee" kan zowel met 'eer' als met 'honorarium, loon' vertaald worden.⁹ Deze laatste betekenis wordt zeker bedoeld. Paulus onderbouwt zijn uitspraak immers (5:18) met een beroep op het OT en een uitspraak van Christus die allebei handelen over materiële vergoeding (Deut.25:4 en Matt.10:10; Luc.10:7). Sommige oudsten kunnen zich zozeer inzetten dat hun gemeentearbeid de energie en tijd van een voltijdse baan evenaart of zelfs overtreft. Het is ongepast dat zij daardoor financiële schade zouden lijden.¹⁰

2.7 Timotheüs 6:8

Met de waarschuwing tegen dwaalleraars, de zucht naar rijkdom en daardoor het gevaar van geloofsafval, toont Paulus zijn naaste medewerker een andere weg: "Als wij echter onderhoud en onderdak hebben, dan moet ons dat genoeg zijn" (6:8). We hebben immers niets op de wereld meegebracht en zullen er ook niets uit mee kunnen nemen (5:7). Deze richtlijn kan uiteraard niet tot Timotheüs alleen beperkt worden. Over zijn hoofd heen worden alle gemeentewerkers aangesproken¹¹.

3. Evaluatie

Het is opvallend dat in het NT nergens een concreet uitgewerkte reglementering gegeven wordt.¹² In die zin is er een breuk met het OT. Toch is die discontinuïteit met het OT maar schijnbaar. De principes waarop de wetgeving in het OT gebaseerd is, worden immers in het NT met evenveel kracht en met beroep op het OT herhaald. En als de principes al dezelfde zijn, dient de concrete uitwerking daarvan dan niet tot een zelfde resultaat te leiden? Gaf het OT door zijn nadruk op de motivatie en vrijwilligheid bij het geven niet al zelf de weg van het NT aan? Meer nog: als de bepalingen van het OT slechts een schaduw zijn van wat komen moest, "terwijl de werkelijkheid van Christus is" (Kol.2:16-18; Heb.8), hoeveel te meer dient de gemeente van het NT dan ernst te maken! Daarom nog een samengevat hoe de eerste Gemeente gaf in het NT.

4. Geven in het algemeen

- *Geven is in feite een teruggeven van wat God geschonken heeft, om goede werken te doen* (1 Tim.6:17-18).
- *Geven dient in overeenstemming te zijn met noden en behoeften* (Hand.2:45; 4:34; 11).
- *Geven is opofferend*; het dient iets te kosten (Mc.12:41-44; 2 Kor.8:2). Daarom heeft de arme weduwe met haar twee koperstukjes meer gegeven dan al de anderen.
- *Ieder geeft naar draagkracht* (Hand.11:29; 1 Kor.16:1). Geven heeft te maken met wat ieder nu heeft (Mar.12:41-44; 2 Kor.8:12), niet met het veel grotere bedrag dat men later misschien zou kunnen hebben.
- *Geven is een weloverwogen, geplande daad* (1 Kor.16:1; 2 Kor.9:3-5), geen eenmalig gevolg van een emotionele oproep of uitbarsting.
- *Geven is een vrijwillige, ongedwongen handeling*. Het is immers een afspraak tussen elke christen en God (2 Kor.9:5.7).
- *Het geven vormt een graadmeter voor de echtheid van de toewijding aan en liefde voor God en naaste* (2 Kor.8:5.8; 1 Joh.3:17). Het geven is een toetssteen voor de wijze waarop Christus nagevolgd wordt (2 Kor.8:9).
- *Geven staat in relatie tot loon en zegen die God wil schenken, nu en in de eeuwigheid*. Wie karig of mild zaait zal respectievelijk karig of mild oogsten (2 Kor.9:6; Fil.4:17.19; 1 Tim.6:17-19).
- *Geven verandert het innerlijk van de gever ten goede* (2 Kor.9:11).
- *Geven heeft tot gevolg dat God lof ontvangt* (2 Kor.9:12; Fil.4:18).
- *Geven is een voorrecht en daarmee helpt u de bediening van Gods Koninkrijk op aarde te continueren!*

D. Eindconclusie

Een juiste bezinning is slechts mogelijk vanuit de wetenschap dat alles en iedereen al altijd Gods eigendom was en is.

In de vroegste periode van de Bijbelse geschiedenis, nog voor er melding van enige wetgeving ter zake gemaakt wordt, is er al sprake van mensen die aan God offeren. Ze drukken daarmee hun dankbaarheid, de erkenning van hun afhankelijkheid en/of hun wens tot contact met God uit.

De toename van het volk en de heiligheid van God vereisen echter de aanstelling van gekwalificeerde personen (priesters en Levieten) om bij God op te treden ten behoeve van het volk. Omdat hun bijzondere roeping en taak hen de mogelijkheid ontzegt om actief aan het gewone maatschappelijke leven deel te nemen, bepaalt God dat zij van wat Hem toekomt zullen onderhouden worden. Een nauwkeurig uitgewerkte reglementering legt de verantwoordelijkheden van het volk vast en garandeert zo het levensonderhoud van de stam Levi.

God plaatst daardoor priesters en Levieten in een afhankelijke positie, en leert ook hen te geven. De priester geeft aan God; de leviet dient op zijn beurt een tiende van het beste deel van zijn inkomsten aan de priester te schenken. Elk Israëlitisch gezin wordt verondersteld persoonlijk betrokken te zijn bij het lot van de leviet (en behoeftigen) in de nabijheid. Niet alleen wat, maar ook de wijze waarop gegeven wordt, krijgt aandacht in de wetten. De vrijwillige gaven weerspiegelen zo de ongedwongen toewijding, "opdat de HERE u zegene" (Deut.14:29).

De gevolgen zijn dan ook rampzalig als priester of volk of allebei hun toewijding aan God verzaken. Het land gaat geestelijk, moreel en economisch achteruit, en God lijkt Zich te verbergen. Toch biedt God ook dan nog een uitweg: "beproeft Mij toch ...".

Het NT biedt geen uitgewerkte loonregeling. Toch bouwt het NT bewust op het OT voort in die zin dat de principes die aan de wetten van het OT ten grondslag liggen, wel van kracht blijven. Met beroep op het OT verklaart Paulus dan ook: "Zo heeft ook de HERE voor de verkondigers van het evangelie de regel gesteld, dat zij van het evangelie leven" (1 Kor.9:14). Paulus' handelswijze om naast zijn geestelijke arbeid ook nog in eigen levensonderhoud te voorzien, is dan ook geen norm maar een vrijwillige, persoonlijke keuze.

Het NT bevat een aantal raadgevingen wat 'geven' betreft. Aan de hand van wat en hoe iemand geeft, wordt zichtbaar hoe iemands toewijding aan God is. Geven verandert de gever ten goede en draagt bij tot de eer van God.

E. Nawoord

Hoe gaan wij in ons eigen leven en onze gemeente met geven om? Hoe zorgen wij voor onze arbeiders? Misschien behoren we tot een kerk die werkelijke offers brengt, en ervaren we daadwerkelijk dat God als antwoord daarop zegent. Een goede zaak: God ontvangt lof, de onderlinge liefde neemt toe, en wijzelf worden veranderd naar het beeld van Jezus. En de omgeving zal het merken.

Of is 'offeren' nog iets wat aan het woordenboek van onze gemeente ontbreekt? Zijn we in dat geval wel werkelijk doordrongen van het feit dat alles, onszelf inclusief, God toebehoort? Het is immers mogelijk om God te 'beroven'. Het is perfect uitvoerbaar om uiterlijk godsdienstig te zijn zonder dat het ons werkelijk iets kost. Is God ons dan zoveel waard dat Hij enkel 'geroofde, kreupele of blinde dieren' ontvangt? Want

laten we ons niet vergissen: de wijze waarop we geven is een barometer voor onze liefde en toewijding voor Hem en de naaste. Leven we uit de genade van onze Heer Jezus Christus die "om uwentwil arm is geworden, terwijl Hij rijk was, opdat gij door zijn armoede rijk zoudt worden" (2 Kor.8:9)?

Willen we een gezonde gemeente waar prediking, lofprijzing, onderwijs, pastoraat, kinder-, jeugd-, volwassenen- en seniorenwerk, zending, evangelisatie, sociale opvang e.a. goed functioneren? Willen we een of meerdere personen die bijna elk moment tijd vrij kunnen maken om met ons te praten, ons op te vangen, te bemoedigen, raad te geven etc.? Dan dienen we bereid te zijn om daarvoor gekwalificeerde mensen vrij te stellen en te financieren.

Een ander alternatief is er niet. Hoelang zal het duren voordat de gemeentewerker die zich aanvankelijk vol enthousiasme voltijds gegeven heeft zonder op enig loon te rekenen, ineens stort? Wat voor schade wordt er daardoor hem en zijn gezin toegebracht? Welk getuigenis stelt een dergelijk voorval? Welke eer krijgt God hierdoor? Of in het andere geval: hoe kan van iemand die al een voltijdse functie in de maatschappij uitoefent om in eigen onderhoud te voorzien, verwacht worden dat in de resterende vrije tijd alle gemeentetaken naar behoren vervuld worden? Amateurisme is dus het gevaar. Huwelijksproblemen, onderlinge conflicten, pastoraat, studie, nazorg, bijscholing etc. zijn nu eenmaal niet op één avond op te lossen of uit te voeren. Verwaarlozing van noodzakelijke taken kan dan weer resulteren in teruggang van ledental of scheuring. De vicieuze cirkel is compleet.

Laten we het ook eens in een breder maatschappelijk kader bekijken. De kerk in West-Europa is op de terugtocht. Toch verlangen we er allemaal naar om onze omgeving met Christus te bereiken. Welke aantrekkingskracht gaat er echter van een kerk uit die zich niet eens over haar eigen arbeiders ontfermt en niet in staat is goed te functioneren? Door welke liefde, mededeelzaamheid en hartelijkheid zullen mensen getroffen worden?

Een mentaliteit veranderen kost tijd. Herbezinning over Jezus' voorbeeld is daarom nodig. Laten we dat dan concreet toepassen door bijvoorbeeld iemand ten minste halftijds vrij te stellen, als beginsituatie. We kunnen ons voornemen om de spreekwoordelijke tiende apart te zetten, ook al geeft de Schrift duidelijk aan dat meer bedoeld is.

Offeren lijkt misschien gevoelsmatig een verloren uitgave te zijn. God nodigt ons echter uit om Hem te beproeven. Durven we Zijn uitdaging aan? Zijn we Hem zo toegewijd dat we Hem durven te vertrouwen?

EINDNOTEN

1. Gods recht op het leven van de mens als Zijn eigendom blijkt eveneens treffend uit Gen.9:5: "En waarlijk, Ik zal uw eigen bloed eisen; van al het gedierte zal Ik het eisen en van de mensen onderling zal Ik het leven des mensen eisen."
2. Daar het OT geen duidelijke richtlijnen geeft voor het onderhoud van de profeten, wordt deze categorie in dit artikel niet behandeld. Incidentele opmerkingen over het levensonderhoud van profeten zijn te vinden in 1 Kon.17:9; 18:4.13; 19:5-8.
3. Levi is de derde zoon van Jakob en Lea (Gen.29:34). Hijzelf krijgt drie zonen namelijk Gerson, Kehat en Merari (Gen.46:11). Amram, de zoon van Kehat, huwt met Jokebed en uit dat huwelijk worden Aäron en Mozes geboren (Ex.6:15.17.19; 1 Kron.6:1-3).
4. Vóór de instelling van het Aäronitisch priesterschap is er al sprake van priesters onder het volk (Ex.19:24; 24:5). Vermoedelijk gaat het om de eerstgeboren zonen die, als vertegenwoordigers en plaatsvervangers van het volk (Ex.4:22), aldus optraden.

5. Jakobs laatste woorden aangaande de verstrooiing van Levi worden aldus vervuld (Gen.49:5-7)!
6. In dit artikel wordt enkel besproken wat voor de dienst aan God gegeven dient te worden. Wanneer Israël bewust kiest om net zoals elk ander volk een koning te bezitten, brengt dit uiteraard een meeruitgave met zich mee: voortaan zal ook de koning aparte belastingen innen (1 Sam.8:10-18). Zo had in de tijd van Salomo elke stam de verantwoordelijkheid om beurtelings een maand per jaar in het onderhoud van de koning en zijn hofhouding te voorzien (1 Kon.4:7). Daar Salomo - tegen Gods voorschrift in (Deut.17:14-20) - alles nogal groots opvatte, is het niet verwonderlijk dat na zijn dood Israël om verlichting van de lasten vroeg (1 Kon.12:4).
7. Het offeren van mensen (kinderen) was buiten Israël een gangbaar gebruik. In het OT wordt dit echter streng veroordeeld (Deut.12:31), en zelfs als een van de redenen opgegeven waarom God die volkeren door Israël liet verdrijven (Deut.18:10). Helaas is Israël uiteindelijk ook tot deze gruwelzonde vervallen (2 Kon.16:3; 21:6; 2 Kron.33:6; e.a.). God heeft nooit een mensenoffer bevolen, maar heeft op grond van de redding uit Egypte er wel de nadruk op gelegd dat de eerstgeborenen Hem toebehoren.
8. Een aantal teksten in de evangeliën en Handelingen weerspiegelen nog oudtestamentische gebruiken. Na de reinigingsdagen brengen Jezus' ouders Hem naar de tempel om Hem aan God voor te stellen en om een offer te brengen (Luc.2:22-24.27; voor achtergrond zie Lev.12; Ex.13:2.12). Wanneer Jezus gevraagd wordt het hoofdgeld (Ex.30:13; 38:26) te betalen, doet Hij dat, maar geeft daarbij aan dat dit voor Hem en zijn volgelingen als 'zonen' en niet 'vreemden' eigenlijk niet bedoeld is (Matt.17:24-27). Jezus verwijt de Farizeeërs hun huichelarij: *uiterlijk* houden ze zich wel stipt aan de regels van de wet (Lev.27:30), maar *innerlijk* verwaarlozen ze het gewichtigste van de wet: 'het oordeel en de barmhartigheid en de trouw'. De regels en de bedoeling daarachter dienen allebei uitgevoerd te worden (Matt.23:23; zie ook de gelijkenis van de Farizeeër en de tollenaar, Luc.18:9-14). Wanneer Jezus tegenover de offerkist in de tempel plaats neemt om de mensen die geven gade te slaan, verklaart Hij dat de arme weduwe die slechts twee koperstukjes gedeponereerd heeft, het meest van allen gegeven heeft (Marc.12:41-44; Luc.21:1-14). Zij gaf vanuit een juiste ingesteldheid. Hand.24:17 vermeldt dat Paulus aalmoezen gaf en na zich geheiligd te hebben, offeranden in de tempel bracht. Tegenover de beschuldigingen van de Joden houdt hij staande dat hij niet tegen de wet gehandeld heeft (24:10-16).
9. Zo dient Timotheüs enkel de echte weduwen, dus zij die geen familieleden hebben om hen te onderhouden, *in ere te houden* (1 Tim.5:3-4). Zie ook SCHNEIDER, J., "*timy*", TWNT, 8, pp. 169-180.
10. "Of zal men, wat ons meer waarschijnlijk lijkt, bij dubbel eerbetoon moeten denken aan bijzondere waardering, speciaal in gevallen van arbeid in het woord en in de leer, waarbij veel tijd en inspanning vereist werd en dus ook een geldelijke beloning op zijn plaats was?" [Herman RIDDERBOS, *De Pastorale Brieven(Commentaar op het Nieuwe Testament*; Kampen:Kok, 1967) p. 138].
11. Ook uit de richtlijnen voor b.v. opzieners en diakenen (3:1-15) blijkt al duidelijk dat de inhoud van de Timotheüsbrief voor een breder publiek bestemd is.
12. Vermoedelijk omdat er vanuit gegaan mag worden dat iemand die door de Geest van God leeft, als het ware als vanzelf zal doen wat God wil, zonder opgelegde reglementering (Rom.2:14-16; 13:8-10; Gal.5:14.16-18).

Bron: Tijdschrift v. Theologie & Pastorale Counseling, 6de jaargang, 4de kwartaal 1994, nr. 24, p. 52-62